

I INLEIDING

Ad Nooteboom was “een fiscalist met een uiterst gevarieerde carrière”.¹ Na zijn studie aan de Rijksbelastingacademie werkte hij enige tijd bij de Belastingdienst en was zijn standplaats onder meer het bekende kantoor aan de Puntegaalstraat, dat bij de Rotterdamse Parksluizen is gelegen. Vervolgens was hij vanaf 1956 geruime tijd als belastingadviseur verbonden aan de Rotterdamse vestiging van Loyens & Volkmaars, waar hij belangrijke cliënten bediende en groot gezag genoot,² niet in de laatste plaats vanwege zijn deskundigheid op het terrein van het internationale belastingrecht, die hij ook demonstreerde in publicaties.³ Als vooraanstaand belastingadviseur⁴ ontwikkelde hij een uitgebreid buitenlands netwerk. Vanaf de late jaren vijftig was Nooteboom vrijwel elk jaar bezoeker van het vermaarde IFA-congres,⁵ en in dat gremium toonde hij zich een ware ambassadeur van Nederland,⁶ onder meer door zijn contactuele vaardigheden

1 Aldus F.J. Burger in: *Belastingadviseur en wetgever: hoe eerbiedwaardig is de wet?*, Deventer: Kluwer 1983, p. 45.

2 ‘De pastoor is niet verantwoordelijk voor het gedrag van zijn parochianen’, *Welwezen* 1979, afl. 1, p. 6.

3 Zie bijv. ‘Winstsplitsing in internationaal verband’, *WFR* 1968/4917, p. 941 e.v.

4 Vgl. N. Nobel, ‘De belastingadviseur 1945-1995. De naoorlogse jaren’, dat is opgenomen in een in 1995 door Caron & Stevens/Baker & McKenzie in eigen beheer uitgegeven lustrumboek: *Vijftig jaar rechtspraak in Nederland* (p. 86).

5 Zie hoofdstuk IV, p. 71. Vermoedelijk bezocht hij in 1958 voor het eerst een IFA-congres.

6 Om een voorbeeld te geven: eind jaren tachtig trad Nooteboom op als voorzitter van het IFA-congres, dat toen in Amsterdam werd gehouden (zie p. 253).

en vakinhoudelijke inbreng, bijvoorbeeld als rapporteur over onderwerpen als de vaste inrichting, fiscale aspecten van uiteenlopende fusievormen en – begin jaren tachtig – belastingontwijking en de duistere maar fascinerende zijde daarvan: belastingfraude (zie p. 230-231).

In de loop van de jaren zeventig verliet Nooteboom de belastingadviespraktijk om hoogleraar in het belastingrecht aan de Universiteit van Amsterdam te worden. Dat bleek, in retrospectief, een intermezzo in zijn werkzame leven te vormen: anderhalf jaar na zijn aantreden in de hoofdstad, waar hij door ongelukkige omstandigheden een valse start kende,⁷ werd hij – onverwacht – geroepen om namens de CHU,⁸ een partij die is opgegaan in het CDA,⁹ verantwoordelijkheid te dragen als staatssecretaris van Financiën. Daaraan gaf hij gehoor, maar een gemakkelijke beslissing was dat niet.¹⁰ In de Haagse politiek, een wereld die voor hem onbekend terrein was, ondervond hij de “hitte des daags”,¹¹ zoals hij dat eens in een vraaggesprek noemde. Niet eerder had hij zo hard gewerkt: vaak kwam hij pas laat in de avond thuis, nadat zijn chauffeur, die ook bij Nooteboom over de vloer kwam, hem in de vroege ochtend had opgehaald in Rotterdam,¹² waar hij sinds het eind van de jaren veertig woonde (zie p. 51).

7 Zie daarover p. 118.

8 Christelijk-Historische Unie.

9 I.A. Diepenhorst, ‘Moeilijke geboorte van het CDA’, Elseviers Magazine 12 januari 1980, p. 40.

10 Vgl. ‘Burgers tegen de schatkist’, Haagse Post 8 januari 1983, p. 9.

11 ‘Nooteboom: er wordt gewerkt aan een “vereenvoudigde Hofstra”. Ik zal knokken tegen meer belasting’, Het Parool 11 april 1979, p. 35.

12 Adres: Chopinlaan 52.

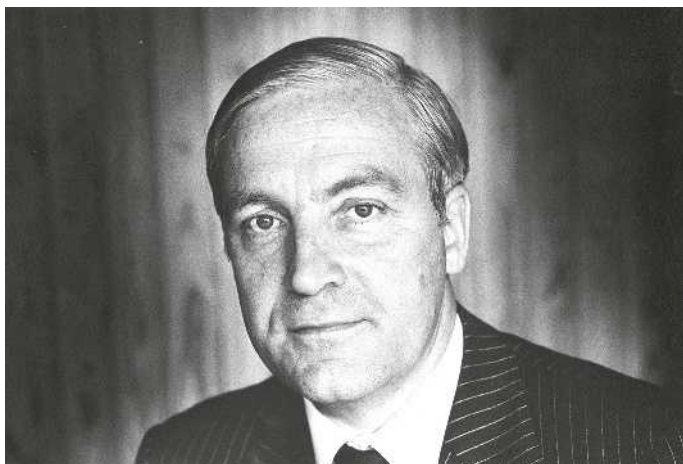
Na zijn Haagse avontuur brak begin jaren tachtig een nieuwe levensfase voor Nooteboom aan: hij streek neer in Groningen om wederom het ambt van hoogleraar in het belastingrecht te vervullen, een positie die hij combineerde met werkzaamheden in de fiscale praktijk. In deze episode in zijn werkzame leven raakte hij ook betrokken bij het International Bureau of Fiscal Documentation (IBFD)¹³ (zie p. 237 e.v.). Ook vervulde hij enkele commissariaten,¹⁴ onder meer bij beursgenoteerde vennootschappen,¹⁵ tot tevredenheid van de betrokkenen. Terugblikkend kwalificeerde hij zijn werk als commissaris als zwaar en zeer verantwoordelijk.¹⁶ Verder was hij geruime tijd voorzitter geweest van de beleggingscommissie van een pensioenfonds, inhoudelijk werk dat hem veel voldoening had geschonken, mede dankzij de inventieve, waardevolle inbreng van de leden van deze commissie.

13 Vgl. 'Fiscaal bureau breidt uit', Het Parool 17 mei 1991, p. 15, en Dick van Waardenburg en Richard Casna, IBFD. From past to future, Amsterdam: IBFD 2006, p. 55.

14 De (Financiële) Telegraaf 15 februari 1986, p. 51.

15 Zie bijv. 'Nooteboom al snel verdwenen als commissaris Bobel', de Volkskrant 18 december 1987.

16 Bovendien had Nooteboom ondervonden dat het werk kan leiden tot onverdiende bittere gevolgen waar zijn naam in het geding was gekomen op een nooit verwachte en nooit te repareren wijze.

Nooteboom als staatssecretaris van Financiën.

Deze “schilderachtige loopbaan”,¹⁷ om een beeld uit een publicatie te gebruiken, zal in de volgende hoofdstukken in chronologische volgorde nader wordt belicht; zie ook de inhoudsopgave. Daarbij zullen ook verschillende momenten die bepalend zijn geweest voor zijn leven de revue passeren. Een recapitulatie van de belangrijke bevindingen vindt in hoofdstuk VIII plaats (p. 287 e.v.). In deze inleiding schets ik enige meer persoonlijke aspecten van Nooteboom, vermengd met indrukken van enkele van zijn – aan de fiscaliteit gerelateerde – denkbeelden om de biografische schets van zijn leven in perspectief te plaatsen.¹⁸

17 Aldus Dirk Witteveen, ‘Belastingen als stuurmiddel’, Het Parool 12 mei 1982, p. 17.

18 “Drie, vier, vijf momenten in iemands leven die op de een of andere manier een tekening vormen, onze identiteit bepalen. Tegenslagen, ongelukken, ontmoetingen, beroepen, liefdes, geboortes, successen, grappige anekdotes en treurige anekdotes. Herkenningspunten in een chronologie

Hoewel Nooteboom, die in bepaalde kringen, hoofdzakelijk die van vrienden en kennissen, veelal Noot werd genoemd, door buitenstaanders als tamelijk ontzagwekkend werd gezien, was hij toegankelijk voor vrijwel iedereen die zich in zijn leefomgeving aandiende. Hij beschikte over de gave om met mensen – van uiteenlopende pluimage – om te gaan: van secretaresses op kantoor tot vooraanstaande personen uit de zakelijke wereld of het maatschappelijk veld. Nooteboom had belangstelling voor het wel en wee van anderen, wekte vertrouwen en werd joviaal en aimabel gevonden, al kon hij niet nalaten deze of gene te plagen, ook in de familiesfeer. Zijn lach kon uitgelaten zijn, zo herinneren voormalige kantoorgenoten van Loyens & Volkmaars zich. Zo nodig bekommerde hij zich om de mensen met wie hij werkte, dan wel anderszins in aanraking kwam, soms door mee te denken over beslissingen van existentieel gehalte, om een typische uitdrukking uit het vocabulaire van Nooteboom te gebruiken.¹⁹ Daarbij kon het gaan om een dilemma in de werksfeer, maar ook om afwegingen die jonge onderzoekers soms moesten maken. Zijn praktische wijsheid werd op waarde geschat, ook toen hij in Groningen werkte, de laatste twee jaar van zijn hoogleraarschap als decaan, waar hij respect afdwong door zijn optreden. Ook kon hij meeleven met ontwikkelingen en gebeurtenissen van persoonlijke aard, zoals een

van gebeurtenissen (...)", aldus Federico Falco, *De vlaktes*, Amsterdam: Koppertnik 2023, p. 116.

- 19 "Belasting is een existentieel gegeven", aldus Nooteboom in een speciale bijdrage van *NRC Handelsblad* 20 mei 1980. Zie verder bijv. A. Nooteboom, 'Drukte om belasting', in: *Belastingdrukte*, Deventer: Kluwer 1983, p. 25-26, A. Nooteboom e.a., *Nederlandse belastingjurisprudentie op vier internationale gebieden*, Amsterdam: IBFD 1987, p. 36, en zijn bijdrage aan de *Verburgbundel*, Deventer: Kluwer 1994, p. 201. Zie ook hoofdstuk VI, p. 126.